

ПСИХОАНАЛІЗ І ПОЛІТИКО-КОМУНІКАТИВНІ ПРОЦЕСИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проаналізовано політичну комунікацію як процес, що поєднує раціональні та ірраціональні елементи, а також їх чинники. Визначено, що політичні технології апелюють до ірраціональної сфери громадян і маніпулюють їх свідомістю. Акцентовано увагу на тому, що психоаналіз дозволяє прогнозувати поведінку політичних лідерів.

Ключові слова: психоаналіз, політична комунікація, політична свідомість, політична поведінка, політичні технології, влада.

Abstract: *The analysis of political communication as a process that combines rational and irrational elements, as well as their factors. It is determined that political technologies appeal to the irrational sphere of citizens and manipulate their consciousness. Attention is drawn to the fact that psychoanalysis allows predicting the behavior of political leaders.*

Keywords: psychoanalysis, political communication, political consciousness, political behavior, political technologies, power.

Політична комунікація – це процес, що передбачає передачу і сприйняття політично важливої інформації. Кожний рівень політичної комунікації має власні системи регуляції передачі інформаційних повідомлень, основними з яких є мовленнєвий етикет та контроль доступу до інформаційного джерела. Потенціал в розумінні умовного джерела інформації виступає комплекс характеристик, серед яких варто виділити розмір інформації, засоби її передачі та зміст [1]. Проте спостерігається, що на сприйняття індивідом інформації впливають крім раціональних ще й ірраціональні чинники. Крім того, на мотивацію поведінки впливають самооцінка, бажання, потяги тощо. Тому актуальним є застосування психоаналізу для дослідження політико-комунікативних процесів.

Оскільки сприйняття інформації реалізується на рівні свідомості, то зазначимо, що політична свідомість є сукупністю настанов та стереотипів, висновків і програм у процесі осмислення політики в реальному процесі життєдіяльності певних соціальних груп даного суспільства. До складу політичної свідомості багатьма дослідниками крім раціональних елементів (уявлення, поняття, норми, нейтральні судження тощо), відносяться почуттєві (переживання, емоційні реакції, афекти), а також ірраціональні (вірування, міфологія тощо).

В нашому дослідженні йдеться про те, що психоаналіз розглядає психологічні механізми політичної поведінки. Згідно з концепцією лікаря-психіатра З. Фрейд, політична поведінка індивіда підпорядкована особливим несвідомим установкам людської психіки, які є результатом незадоволеності його базових потреб [2]. Афективні переживання індивіда, які виникають внаслідок цього, не зникають з психіки, а витісняються у сферу несвідомого і продовжують залишатися мотивами політичної поведінки. На основі врахування несвідомого можливо пояснення різних типів політичної поведінки: поведінки натовпу, виборців, політичних лідерів та ін.

Проблема компенсації реальних чи уявних дефектів особистості була сформульована ще А. Адлером, послідовником З. Фрейда. Ця ідея отримала свій більш повний розвиток в роботах Г. Лассуелла. Відповідно до його концепції, людина для компенсації низької самооцінки прагне до влади як засобу такої компенсації. Таким чином, самооцінка, будучи не адекватною, може стимулювати поведінку людини відносно політично релевантних цілей – влади, досягнень, контролю тощо [3].

Увага Г. Лассуелла була прикута до розвитку уявлень людини про саму себе, ступеня розвитку і якості самооцінки та їх втілення у політичній поведінці. Його гіпотеза полягала в тому, що деякі

люди мають надзвичайно сильну потребу у владі чи інших особистісних цінностях, таких як прихильність, повага, як в засобах компенсації травмованої або неадекватної самооцінки. Особисті «цінності» або потреби такого роду можуть бути розглянуті як Его-мотиви, оскільки вони є частиною Его-системи особистості.

Одна з головних заслуг Лассуелла у розвитку політичної науки, полягає в тому, що він привернув увагу наукового товариства до вивчення реальних історій життя політиків, що може допомогти виявити особливі шляхи їх соціалізації, що ведуть до формування політичних лідерів. Прагнення до влади розглядається як фактор формування політичної особистості. Головна гіпотеза, яку використовував Лассуелл при аналізі феномена влади, полягає в тому, що людина прагне до влади в будь-якому суспільстві, де вона існує. Влада є цінністю, яка забезпечує участь у прийнятті рішень або доступ до матеріальних благ і послуг. І, в такому випадку, схема владних відносин ускладнюється: в неї входять учасник (людина або група), цінність, яка виступає в ролі стимулу (того, що лежить в основі ефективності впливу) і результат рішення – отримання або позбавлення цінності. Для аналізу процесу владарювання Лассуелл розробив сім категорій, що позначають фази прийняття рішень. Це: збір інформації, сприяння, припис, повідомлення, виконання, припинення, оцінка [4].

Дійсно, політичні діячі є, як правило особами, які влади ставлять на перші місця в ієрархії цінностей. Вони часто самостверджуються через отримання влади, лише вона приносить відчуття радості, підвищує самооцінку тощо. Проте не лише поведінку політиків пояснює психоаналіз. Цікавим є вивчення поведінки мас, яку формує спеціально створена інформація, політичні міфи, звернення до архетипів тощо. ЗМІ формують інформаційний продукт, який апелює до емоцій, закликає голосувати «серцем» тощо [5]. Але нагадаємо, що політика є раціональним полем і вплив на емоції є виключно маніпулювальним.

Одним із сучасних міфів є такий, що у разі входження до Європейського союзу, українці стануть заможними. Цей міф нав'язує громадянам думку, що потрібно обирати тих політиків, які підтримують такий зовнішньополітичний курс. Проте такі уявлення є міфічними, для заможного життя потрібно багато різних чинників, в Європі теж є бідні громадяни, безробіття, злочинність. Проте як політична технологія, вона спрацьовує, адже враховані бажання громадян і актуальні цінності.

Висновок: психоаналіз є ефективним методом дослідження причин політичної поведінки як політичних лідерів, так і мас. Психоаналіз дозволяє вивчити особливості особистості політичних лідерів, спрогнозувати їх діяльність. Крім того, за допомогою психоаналізу можна вивчити вплив політичних технологій на сферу несвідомого. Подальших досліджень потребує аналіз механізмів мінімізації маніпуляцій, які широко застосовуються під час виборчих кампаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Денисюк С. Г. Культурологічні виміри політичної комунікації : монографія / С. Г. Денисюк. - Вінниця: ВНТУ, 2012, 392 с.
2. Фрейд З. Введення в психоаналіз / З. Фрейд. – Віденський університет, 1917 – 237 с.
3. Іванов О. Лассвел Гарольд Дуайт / О. Іванов // Історія соціологічної думки: навчальний енциклопедичний словник-довідник. Н. Абаніна, Т. Байдак, С. Вакуленко та ін. ; наук. ред. – Львів : Новий Світ-2000, 2016 . – 686 с.
4. Baran S. Mass Communication Theory: Foundations, Ferment, and Future / Baran S., Davis D. — Cengage Learning, 2008.
5. Денисюк С. Г. Міфотворчість як елемент політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Сучасна освіта і наука в Україні: наукові здобутки, стан і перспективи : матеріали VII Всеукраїнської з міжнародною участю наук.-практ. конференції, 23-25 березня 2011 р. - Дніпропетровськ : ВГО «Нова освіта», 2011. - С. 95-97.

Кудрявцев Дмитро Станіславович – студент групи 2КН-156, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: 2kn15b.kudryavtsev@gmail.com

Денисюк Світлана Георгіївна – доктор політичних наук, професор, професор кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Kudryavtsev Dmytro S. – student of Information Technologies and Computer Engineering Department, 2CS-15b, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: 2kn15b.kudryavtsev@gmail.com

Denysiuk Svitlana G. – Doctor of Politician science (Eng.), professor, professor of humanity-politically science department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com